

LA TAROTA

Xavier Orriols

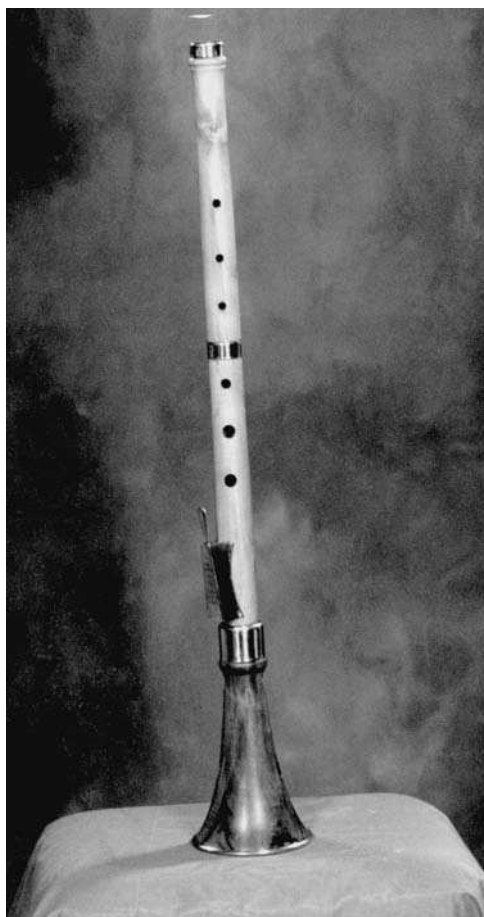
La tarota és un instrument de la família dels *oboès* populars, —*oboè*, pronunciació catalana d'*hautbois*—, que vol dir 'fusta alta', és a dir, que sona fort, allò que el jovent anomena *heavy*.

La tarota, malgrat conèixer-la solament per unes esparses referències bibliogràfiques i museístiques, ha tingut una implantació creixent produïda en els darrers vint anys a Catalunya, rehabilitació que s'ha fet palesa també a la resta dels Països Catalans, i fins en altres llocs. Aquest retorn a l'escena musical d'un instrument gairebé oblidat s'ha d'inscriure en el més ampli cercle de la revivificació festiva i de la cultura popular que s'ha donat al nostre país en el darrer quart de segle, però que en el cas de la tarota pren un significat especial perquè va més enllà de la simple i obligada restauració que s'ha fet d'altres instruments com la gralla, el flabiol o el sac de gemecs, i és que el model de tarota que s'ha implantat majorment és el d'un instrument novedós perquè no existia, tal i com s'ha formulat recentment.

Tanmateix, ha aparegut condicionat per uns referents de la pròpia tradició. En aquest sentit, s'ha de vincular l'aparició de la tarota a la recuperació, d'una banda, del sac de gemecs, cèl·lula elemental de l'antiga cobla catalana, i, per l'altra, amb les consecucions de la moderna cobla de sardanes, especialment l'evolució de les seves xeremies, anomenades també tarotes, que es produïria a meitat del segle XIX en un període romàntic que hom anomenaria Renaixença, que, pel que fa a la música, el pensament oficial del país hi va passar de llarg perquè s'oblidà d'incloure-hi el que estava succeint en el camp de la música popular.

Efectivament, la posada al dia de l'ancestral formació del país que era la cobla va significar un fet singular en la Europa del moment, reconegut posteriorment per musicòlegs de talla universal com Anthony Baines o Heirich Bessler. Aquesta aposta de modernitat també abastaria, qui sap si per mimetisme amb la pròpia cobla, a la rústega gralla, que seguiria també un procés sense parió. Aquesta, però, és tota una altra història.

La nova posada en escena de la tarota es justifica per la necessitat d'habilitar el quart component de la cobla de quartans (a més de la cornamusa o sac

Tarota construïda a l'obrador Palmerar el 1986.

de gemecs, el flabiol i el tambor). En aquest sentit, és imprescindible l'encomiable treball de recerca organològic, pel seu rigor i per l'oportunisme, *La Tarota, una xeremia d'ús popular a Catalunya*, de Gabriel Ferré i Puig, publicat a Recerca musicològica IV, Universitat Autònoma de Barcelona, el 1984.

I també, d'altra banda, per la voluntat de rehabilitar les antigues bandes de ministrers, que fins entrat el segle XIX tingueren la missió secular d'acompanyar les manifestacions civils i parareligioses en molts indrets del país (a Mallorca, fins a la segona República), comesa en què van ser pioners els meus estimats Ministrers de la Vila Nova.

En el moment d'emprendre aquesta restauració de les antigues formacions instrumentals no es van passar per alt les consecucions musicals —tècniques i tímbriques— de la reeixida cobla de sardanes amb el

referent imprescindible de la tenora, amb tota la seva riquesa harmònica i les possibilitats de registre i també el seu valor emblemàtic i fins simbòlic. De manera que es va extrapolar cap a un primitivisme formal i tímbric, que el feia més operatiu i dinàmic, un instrument consolidat per la família Toron a mitjan segle XIX, un instrument sense precedent pel que fa a la seva alçada tonal, encara que sí amb d'altres familiars, el més proper dels quals seria l'anomenat per alguns *Prima*, una tarota tonalment situada entre l'actual tible i la pròpia tenora.

En aquest sentit, cal fer notar que a les comarques gironines s'havia produït un cas molt interessant de fossilització d'aquestes antigues xeremies o tarotes, anomenades també *ministrils* en alguns àmbits cultes, especialment l'eclesiàstic, les quals, seguint el model medievalrenaixentista, es construïen d'una sola peça. Amb aquesta morfologia, la família de constructors Sabat de Celrà va estar fabricant instruments fins a la segona meitat de l'esmentat segle XIX per satisfer encara la demanda que alguna funcionalitat paralíturgica, com ara els tocs de viàtic, requeria. Alguns d'aquests exemplars es poden veure encara en la imprescindible col·lecció d'instruments que guarda el Museu d'Història de la Ciutat de Girona.

Ara ens trobem en un període de recuperació d'alguns d'aquests instruments, amb la consegüent aplicació instrumental, i ens movem en un terreny on conflueixen la música antiga i la popular. Arribats aquí, es planteja aquella qüestió que ja preocupava Biel Ferré, de si es pot diferenciar la xeremia d'ús culte de la tarota d'ús popular i on posem la frontera, perquè les aportacions de l'afamat constructor i especialista John Hanchet, reconegut en el camp de la música antiga i que ha reproduït alguns exemplars de xeremies hispàniques que ell anomena *Spanish Shawms*, són utilitzats actualment a Catalunya també en l'àmbit de la música popular, tot i que no tenen la potència de so que donen produccions autòctones.

Però ens referim ací a aquell instrument que la gent anomena *tarota* i que en els darrers vint anys ha tingut una presència creixent en petites i grans formacions de la nostra música popular i tradicional, que si bé designa una petita família, es concreta amb el qualificatiu de la seva alçada tonal o algun renom: *tarota en do*, la més usada, o *tenoret*, i també la *tarota en fa* o *prima* o la *tarota en sol*.

Pel que fa al model més utilitzat, planteja una qüestió discutible quan a la tonalitat, doncs és un model homònim de la tenora com hem dit i, per tant, hauríem de dir que seria una *tarota en Si b*. Però també és homònima a l'octava inferior, del grall del sac de gemecs, d'ací el seu nom de *tenor*, i això ens dóna pistes per aclarir l'enigma de les particulars denominacions del tible i la tenora de la cobla de sardanes, en què el soprano primitiu seria el sac de gemecs.

Tarotes del Museu d'Història de la ciutat de Girona.

Per això en aquesta tarota de nova generació s'ha consolidat un model que situa la tònica al mateix lloc que el grall de la cornamusa o sac de gemecs, és a dir, el Do, i amb el dit petit s'acciona, a l'igual que al sac, la sensible, és a dir, un Si natural.

La canyística d'aquest instrument és una altra qüestió determinant i en ebullició pel que fa a models i adscripcions, però en tot cas ja l'abordarem en una altra ocasió, perquè requereix com a mínim d'un treball prou llarg com el què ací es propicia, que ja és suficient.

79

INSTRUMENTS

SO.cat
Josep Vinyoles

TL. 93 470 52 35

L'assaig
RESTAURANT

el plaer de l'Art

Rodrigo Cantó 10 • 46133 Meliana - València
Tel. 96 148 00 09